

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA“
IAȘI
Facultatea de Istorie

**ISTORIA SISTEMULUI DE
ÎNVĂȚĂMÎNT DIN ISRAEL (DIN 1884
PÎNĂ ÎN 1914)
(REZUMAT)**

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Alexandru-Florin Platon

Doctorand:

Hadas Ohana

2022

CUPRINS

Introducere	3
Metodele de cercetare și modul de lucru	7
Dezvoltarea sistemului de învățământ din Israel începând din Evul Mediu până în secolul al XIX-lea	9
Contribuția evreilor români la dezvoltarea sistemului de învățământ în <i>Eretz Israel</i>	12
David Schub	16
David Judelovitch	19
Miriam Lexer	21
Yehuda Goldman	23
Israel Teller	23
Aaron Aaronsohn	25
Concluzii generale	29
Bibliografie	32
Publicații periodice	32
Ziare	32
Articole	34
Cărți	35

Introducere

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, au avut loc pogromuri împotriva populației evreiești în Europa, evreii erau persecutați, nefiindu-le acordate drepturi precum celorlalți locuitori ai țărilor în care trăiau. Instabilitatea și atitudinea discriminatorie din partea autorităților au condus la ideea că problema evreilor nu va putea fi rezolvată pe pământ european și că trebuie găsită o soluție pentru stabilirea unui cămin național al evreilor într-un loc nou, departe de granițele Europei. Mișcarea sionistă, activă în principal în Europa Centrală și de Est, a susținut ideea existenței unui stat al evreilor în *Eretz Israel* (Țara Israel), în scopul reînnoirii suveranității evreiești. Sionismul își are rădăcinile adânc fixate în cauzele și valorile vechi, inerente tradiției religioase și ideologiei naționale care a înflorit în Europa secolului al XIX-lea. Sionismul, ca mișcare politică, a fost impulsivat și accelerat de valurile de antisemitism, fiind alimentat printr-un proces de secularizare care s-a intensificat în rândul evreilor. Schimbările apărute în lumea modernă au făcut ca religia să nu mai fie definitorie pentru stabilirea identității evreiești, conducând astfel la crearea unei noi definiții a identității naționale. Obiectivele sionismului erau adunarea într-un singur loc a evreilor din toată lumea, reînvierea culturii și a limbii ebraice, crearea noului evreu și aspirația către perfecțiune morală și spirituală.

În acea perioadă, *Eretz Israel* era o zonă îndepărtată aparținând vastelor teritorii ale Imperiului Otoman, această regiune suferind de pe urma războaielor civile dintre conducătorii locali, ceea ce a dus la eșecuri sociale și economice.

Începând de la mijlocul secolului al XIX-lea, a avut loc o schimbare în atitudinea conducerii otomane față de *Eretz Israel*, fiind introduse noi reforme. Perioada dintre 1839 și 1876 a fost cunoscută drept „perioada reformelor – Tanzimat”. Acest moment din istorie a reprezentat începutul interesului puterilor europene pentru teritoriile Imperiului Otoman.

Cetățenii acestora erau privilegiați și se bucurau de drepturile pe care le dădea poziția extrateritorială care a fost stabilită prin acorduri cu guvernul central de la Constantinopol.

Până în anii '80 ai secolului al XIX-lea nu existau restricții de migrare a populației, oamenii având libertatea de a se stabili oriunde doreau în interiorul Imperiului Otoman, iar de această libertate s-au bucurat și evreii ajunși în *Eretz Israel*, singuri sau în grupuri.

În anul 1881 a fost stabilită, pentru prima dată, o politică otomană cu privire la imigrația evreiască. Această politică a fost decisă ca urmare a temerilor că o concentrare a evreilor în *Eretz Israel* ar putea duce la formarea unui element național separatist, drept urmare s-a început limitarea imigrației. Marea majoritate a imigranților erau cetățeni ai puterilor europene cărora li se acordaseră condiții privilegiate prin acordurile de capitulare. Aceștia se bucurau de protecția puterilor, astfel, guvernul otoman considera așezarea evreilor în *Eretz Israel* drept o diminuare suplimentară a suveranității sale în această parte a imperiului.¹

Către sfârșitul secolului al XIX-lea, au început să sosească în *Eretz Israel* valuri de coloniști, în grupuri mari, în special din Europa de Est. Primul val de imigranți, prima *aliyah*², a sosit în 1882, însă a fost precedat de imigranți din România conduși de David Schub, aceștia fiind întemeietorii coloniilor Rosh Pina și Zikhron Ya'akov. Până la sfârșitul anului 1882, 1.332 de noi coloniști au venit din România în *Eretz Israel* pentru a lua parte la construirea noii așezări evreiești (*yishuv*).

¹ Gur Alroey, *Imigranți: Imigrația evreiască în Israel în primii ani ai secolului XX*, Yad Yitzhak Ben Zvi (Ierusalim), 1968.

² Primul val de imigrație (*aliyah*) a evreilor a fost unul în masă, către *Eretz Israel* din Imperiul Otoman în perioada 1882-1903. Valul de imigrație a sosit în principal din Europa de Est, Irak și Yemen. Se estimează un număr de circa 25.000-35.000 de evrei imigranți. Incluzând această *aliyah*, primele așezări agricole au fost înființate în epoca modernă. Aceste localități au fost numite colonii. Noii imigranți erau angajați în profesii liberale, în comerț și agricultură. La începutul perioadei, numărul evreilor din *Eretz Israel* era de circa 26.000 de persoane. În toată această perioadă au venit mulți imigranți din numeroase țări din Europa, Africa și Asia. La sfârșitul acestei perioade, populația evreiască din țară era estimată la 55.000 de oameni.

„A doua *aliyah*³” a sosit în 1904 iar acestea au reprezentat cele două mari valuri de imigrare (*aliyah*) care au precedat Primul Război Mondial⁴.

Subiectul cercetării mele este transformarea sistemului de învățământ din *Eretz Israel*, între 1884 și 1914 de la educația bazată în principal pe studii religioase în *heder* și *Talmud Tora* la un sistem de școli seculare în care se predau, alături de obiecte cu subiect religios, și materii generale în limba ebraică.

În al doilea rând, cercetarea mea examinează contribuția pe care au avut-o în cadrul acestui proces evreii care au emigrat din România. Profesorii evrei, născuți în această țară au fost printre pilonii importanți care au pledat pentru predarea limbii ebraice în școli, influența lor fiind semnificativă în acest sens.

Dintre primii coloniști în *Eretz Israel* face parte și familia mea. În anul 1882, străbunicul meu, Israel Ashkenazi, s-a stabilit aici, venind din Brest (Lituania). Când a sosit în noua patrie avea cu el un bagaj foarte mic, dar bagajul său spiritual era uriaș. S-a stabilit în colonia Yesud HaMa'ala de lângă Rosh Pina, fiind unul dintre fondatorii acesteia. Această colonie este situată în nordul țării, departe de serviciile de sănătate, educație și salubritate, în raport cu un oraș mare. Yesud HaMa'ala se află lângă Lacul Hula, poziția geografică și vecinătatea cu lacul determinându-i pe fondatorii acestei colonii să încerce să dezvolte agricultura pe acele locuri. După ce străbunicul meu a învățat să lucreze pământul și să-și construiască o casă din trestie și papură, și-a adus în Israel soția și cei doi copii.

³ A doua *aliyah* este al doilea val de imigrare evreiască ce a sosit în *Eretz Israel* în anii guvernării Imperiului Otoman, în perioada 1904 – vara anului 1914, întreruptă odată cu izbucnirea Primului Război Mondial. În acei ani s-au stabilit în *Eretz Israel* circa 35.000 de imigranți, în marea lor majoritate originari din Europa de Est, în principal din Moshav și din Galiția, dar și din Yemen. La sfârșitul acestei perioade, populația evreiască din *Eretz Israel* număra circa 85.000 de persoane.

⁴ Yaffe Berlowitz, *Discutând cultură cu prima aliyah: un studiu asupra perioadelor*, HaKibbutz Hameuchad, Ra'anana Publishing, 2010.

A fost profesor și instructor în muncile agricole pentru prietenii săi, care au fost pionieri ai coloniei Yesud HaMa'ala. Acolo i s-au născut încă doi copii, dintre care cel mai mic a fost bunicul meu, Alter Ashkenazi.

Bunicul Alter s-a născut în această colonie în anul 1896. Bunica mea, Tamar, s-a născut în Safed în 1895. Tatăl său era scrib de mezuze (*sofer stam*⁵), iar mama sa era casnică. La vârsta de douăzeci de ani s-a căsătorit cu bunicul meu și s-a mutat în colonie. Primul lor fiul s-a numit Jacov, acestuia urmându-i încă trei copii care au murit unul după celălalt de boală. În ciuda dificultăților și a durerii, nu și-au părăsit casa și au continuat să muncească din greu din zori până seara. Când Jacov a avut 13 ani, s-au născut frații săi gemeni, Yigal și Tikva, un fel de compensare pentru ceea ce le-a fost luat părinților lor. După alți opt ani, s-a născut fetița făcută „la bătrânețe”, mama mea, Miriam care la vârsta de 18 ani a devenit profesoară în armata Israelului, iar după ce s-a eliberat a început să predea în diferite școli.

Familia tatălui meu a venit în Israel în 1925 din Sankt Petersburg, Rusia. Tatăl meu a fost unul dintre fondatorii Kibbutzului⁶ Yir'on, unde ne-am născut eu și cei doi frați ai mei mai mari, Ziv și Yoav. Fratele meu mai mic, David, s-a născut în Kiryat Tivon, unde ne-am mutat la începutul anilor '70 ai secolului trecut.

Ca fiică a unei familii care a imigrat din Europa de Est și care a contribuit activ atât la construirea țării, cât și la dezvoltarea sistemului de învățământ, în calitate de profesor și educator, am decis să cercetez începuturile dezvoltării sistemului de învățământ din Israel, întărirea bazelor acestuia, precum și dificultățile cu care s-a confruntat de-a lungul anilor.

Pentru a găsi cele mai adecvate materiale și documente în vederea cercetării, am început prin a le căuta în diverse arhive din Israel. În pregătirea cercetării și pe parcursul colectării

⁵ *Sofer stam* (scrib) este o persoană care se ocupă cu scrierea textelor din sulturile de Tora, din inscripțiile de pe fragmentele de pergament incluse în filacterii (*tfilin*) și în ușorii numiți *mezuzá*.

⁶ *Kibbutz* - este un tip de comunitate rurală cooperatistă colectivă caracteristică Israelului și sionismului, bazată pe aspirațiile sioniste de revenire a evreilor în *Eretz Israel* și pe valori socialiste precum egalitate între oameni și cooperare la nivel economic și ideologic. *Kibbutz*-ul este, în general, o așezare de dimensiuni mici, în care locuiesc câteva sute de persoane și care se întreține din activități agricole și industriale.

materialelor, am găsit în fondurile de arhivă documente importante de la începuturile perioadei pe care am cercetat-o: memorii, scrisori, fotografii, dări de seamă și articole publicate în presă care relatau activități din domeniul educației și dezvoltării acesteia în perioada dinaintea înființării Statului Israel.

Metodele de cercetare și modul de lucru

După cum am precizat și mai sus, în teza mea de doctorat am cercetat atât dezvoltarea sistemului de învățământ în *Eretz Israel*, cât și contribuția la acest proces a evreilor născuți în România, începând din anul 1884, odată cu înființarea Școlii *Havivi*, prima școală ebraică din Rishon Lezion, și pînă în 1914, după „războiul limbilor”. Studiul se bazează pe două tipuri de surse: primare și secundare.

Sursele primare (documente de arhivă) includ interviuri, scrisori, manuscrise, dări de seamă, biografii și memorii ale pedagogilor și contemporanilor acestora.

Sursele secundare includ studii și volume ale celor mai importanți istorici ai educației.

Punctul de plecare al prezentului studiu îl reprezintă instituțiile de învățământ din Israel și ia în considerare factorii sociali, culturali, politici, economici și religioși care au modelat și influențat acest sistem.

De asemenea, studiul prezintă în detaliu profesori evrei remarcabili născuți în România, precum și contribuțiile acestora la sistemul de învățământ din *Eretz Israel*, începând cu perioada „primei *aliyah*”. Prezentul studiu cercetează și influența pe care acești profesori au avut-o asupra sistemului educațional din noua lor patrie după stabilirea lor aici și a dezvoltării limbii ebraice.

Începând de la mijlocul secolului al XIX-lea, odată cu înființarea școlilor moderne, au început să apară în ziarele și revistele din Israel și din străinătate articole despre școli.

Vizitatorii, evrei și neevrei, care soseau în *Eretz Israel* relatau impresii și își scriau amintirile în urma vizitelor întreprinse în școlile locale. Numeroase cărți au fost dedicate descrierii sistemului educațional din *Eretz Israel*. Una dintre acestea îi aparține lui Ludwig August von Frankl și descrie înființarea școlii *Lemmel*⁷, precum și dificultățile care au însoțit acest proces. Yeshayahu Press, directorul școlii *Lemmel*, a scris și el un volum despre dezvoltarea acestei școli⁸.

Ulterior, Ephraim Cohen-Reiss a elaborat, de asemenea, o carte despre societatea *Ezra* a evreilor de origine germană.

Aceste trei cărți sunt exemple de scrieri istorice dintr-un unghi personal, fragmentar și bazat pe impresii subiective. Ele exprimă diverse opinii și sînt subîntinse de diferite ideologii.

În anii '80 ai secolului al XIX-lea, odată cu sosirea primei *aliyah* și înființarea instituțiilor ebraice de învățămînt în *Eretz Israel*, presa locală a început să publice articole și rapoarte despre ceea ce se întîmpla în școli, scrierile fiind în principal concentrate pe ideea națională și nefiind aproape deloc critice. Pe de altă parte, în rîndul pedagogilor „vechii așezări” (*hayeshuv hayashan*⁹) s-a dezvoltat o scriere critică, opusă caracterului inovator al școlilor. Astfel, s-au format două curente, cu ideologii opuse, care au examinat dezvoltarea învățămîntului în *Eretz Israel*, fiecare din punctul său de vedere.

Începuturile istoriei educației nu au fost descrise de istorici profesioniști, ci de participanți, observatori activi în crearea sistemului de învățămînt. O parte din această literatură istorică este autobiografică. Autorii nu au simțit nevoia să separe biografia personală și profesională de descrierea procesului dezvoltării educației ebraice.

⁷ Școala *Lemmel* a fost înființată în Ierusalim în 1856 de către familia Lemmel, venită din Austria, în scopul de a ajuta locuitorii „vechiului *yeshuv*” din Ierusalim. Familia de filantropi Lemmel, foarte cunoscută în acei ani, a susținut un mare număr de instituții, în principal din domeniul educației. Școala a fost înființată în memoria lui Shimon Adler Lemmel.

⁸ Yeshayahu Press, *Istoria școlii Lemmel din Ierusalim*.

⁹ *Hayeshuv Hayashan* este un termen care se referă la locuitorii evrei care deja trăiau în *Eretz Israel*, spre deosebire de imigranții sosiți în perioadele valurilor de imigrare, după prima *aliyah* și următoarele, începând din 1881.

În certificatele, documentele și procesele-verbale ale primelor ședințe ale profesorilor din anii '90 ai secolului al XIX-lea se poate observa o critică profundă a sistemului în curs de creare și dezvoltare, dar aceste documente nu au aproape nicio reprezentare în scrierile istorice. Motivul a fost ideologia sionistă care a dictat cadrul de referință al studiilor despre sistemul educativ (activitatea națională sionistă) și necesitatea de a-l prezenta generațiilor viitoare în cea mai bună lumină, acoperind toate defectele și tensiunile și nepermițând ca dezbaterile și dezacordurile din cadrul acestui sistem să fie făcute publice.

Dezvoltarea sistemului de învățământ din Israel începând din Evul Mediu până în secolul al XIX-lea

Perioada medievală a durat din secolul al V-lea până în secolul al XV-lea.

Urmașii tribului lui Yehuda, care au fost expulzați de Nabucodonosor, în exilul lui Ioachim, în 597 î.Hr. și, de asemenea, după distrugerea Templului în anul 586 î.Hr., s-au stabilit în Babilon. După distrugerea Templului de către Titus, în anul 70 d.Hr. și după înăbușirea revoltei Bar Kochba în anul 135 d.Hr., mai mulți refugiați din *Eretz Israel* au ajuns în Babilon unde existau orașe a căror populație era aproape în întregime evreiască, precum Nehardea de pe râul Eufrat, Sura și Pumbedita. În acele orașe s-au înființat *yeshivot*, precum Sura și Pumbedita, care erau conduse de clerici în timpurile amoraim, savoraim și geonim. Ebraica era folosită de acei înțelepți doar la citit și în studierea cărților sfinte, dar limba vorbită, de zi cu zi, era cea locală, așa cum se practica în majoritatea comunităților evreiești din diaspora până la mijlocul secolului al XIX-lea.

În epoca modernă, în multe din țările europene condițiile de viață ale evreilor s-au înrăutățit, ceea ce a constituit unul dintre factorii care au dus la cristalizarea ideii sioniste, al cărei scop era găsirea unei soluții pentru situația grea a acestora. Schimbările vizate de ideologii sionismului și d mișcarea iluminismului au fost radicale și au vizat toate stilurile de viață, de la cultură, meserii, la limba vorbită, limba de predare, materiile predate, etc.

Mișcarea iluministă (*haskalah*), urmată de mișcarea romantică, ce-i continua drumul, au condus la apariția unui sistem educațional inovator, critic față de educația tradițională de până atunci.

Educația promovată de mișcarea iluministă a dorit să adopte aspirațiile și idealurile societății din diaspora și să-i apropie pe evrei de aceasta. În contrast, educația sionistă a avut o tendință națională.

În diaspora, misiunea educației a fost să intensifice conștiința națională și să-i pregătească pe evrei pentru traiul în *Eretz Israel*. În *Eretz Israel*, obiectivul educației era crearea unei persoane implicate pe deplin în reînvierea poporului său în țara sa și complet angajată în această sarcină. Imaginea pe care educația sionistă a căutat să o cultive era o imagine a noului evreu, o figură activă care creează o cultură națională.

Această educație și-a investit eforturile în construirea țării și în reînvierea poporului și nu în construirea unei personalități umane care se străduiește să se integreze în mediul său ne-evreiesc, așa cum au făcut-o generația iluminismului și cea care a urmat-o. Această tendință va influența, după cum vom vedea, educația evreiască din Israel.

Încă de la începuturi, mișcarea sionistă a căutat să schimbe componenta religioasă evreiască într-o componentă culturală, strâns legată de *Eretz Israel*¹⁰.

Dezvoltarea sistemului de învățământ în *Eretz Israel* a început în perioada primei *aliyah*, când s-au înființat primele școli ebraice. Studiarea în unele din acestea se baza pe învățarea în limba ebraică. Până atunci, învățarea se făcea, în principal în *heder*, în *kutabim* și în *Talmud Tora*¹¹.

¹⁰ Yitzhak Conforti, *Noul evreu în gândirea sionistă - naționalism, ideologie și istoriografie*, Israel Journal 16, 2009, pp. 63-96.

¹¹ *Talmud Tora* (în iudaismul din țările musulmane era cunoscut sub numele *kutab*, iar în cel așkenaz sub numele de *heder*) este numele instituției de învățământ primar tradițional evreiesc.

În Germania a apărut o mișcare pedagogică evreiască,¹² ca urmare a dezvoltării în Europa Centrală a unei mișcări pedagogice mai ample¹³ în Europa Centrală. În această perioadă, a început să apară o literatură ebraică nouă, în mare parte laică. Scrierea în ebraică a oferit tuturor evreilor din Europa posibilitatea de a vorbi și de a înțelege o limbă uniformă.

Reînvierea, în Europa de Est, utilizării limbii ebraice ca limbă vorbită s-a aliniat cu aspirația pentru o renaștere națională și cu înființarea mișcării *Hibbat Zion*¹⁴.

Limba ebraică a început să se dezvolte în *Eretz Israel*, în doar câțiva ani, începând să fie folosită în comunicarea de zi cu zi, în principal în școli, și, de asemenea, devenind puntea de legătură dintre evreii proveniți din diverse țări¹⁵.

Începând în ultimii treizeci de ani ai secolului al XIX-lea, au apărut organizații filantropice evreiești care au înființat instituții de învățământ, de exemplu *Kol Israel Haverim* (sub numele său francez *Alliance*¹⁶), Societatea *Ezra* și Asociația Engleză a Fraților.

Două elemente importante de influență au modelat direcția educației: educația de tip *Haskalah* și cea de tip sionist. Prima, influențată de mișcarea iluminismului apărută în Europa, a contribuit la integrarea materiilor laice în învățământul „noului evreu”, la schimbarea statutului limbii ebraice dintr-o limbă sfântă într-o limbă laică.

Educația sionistă îl îndruma pe tânărul evreu să părăsească diaspora și să creeze în *Eretz Israel* o cultură națională.

¹² Mișcarea de educație evreiască *haskalah* sau, pe scurt, *haskalah*, este numele unui curent intelectual apărut în rândul evreilor din Centrul și Estul Europei, cu influență limitată și în vestul Europei, dar și în rândul evreilor din țările musulmane. Mugurii săi au început să apară în anii '70 ai secolului al XVIII-lea, iar finalizarea ultimei sale etape s-a realizat în anii de sfârșit ai secolului al XIX-lea, odată cu intensificarea sentimentului naționalist evreiesc, în jurul anului 1881.

¹³ Mișcarea *haskalah* din Europa puna accentul pe inteligența și înțelegerea umană în toate domeniile vieții și încuraja libertatea de gândire, religioasă și a credinței, precum și eliberarea de autoritatea religioasă și de tradițiile constrângătoare.

¹⁴ *Hibbat Zion* a fost înființată oficial în 1880 pe fundalul pogromurilor care au avut loc în Rusia și România și odată cu escaladarea antisemitismului în Germania. S-a remarcat prin ideea renașterii naționale a evreilor în *Eretz Israel*.

¹⁵ Menachem Zvi Kadri, *Capitole din istoria limbii ebraice*, Partea a II-a, Open University Press, ianuarie 2004, pp. 38-41.

¹⁶ *Kol Israel Haverim (Alliance Israélite Universelle)* este o organizație culturală evreiască activă în numeroase țări. Sediul central internațional al conducerii acesteia a fost, încă de la începuturi și până acum, la Paris.

La începutul anilor '80 ai secolului al XIX-lea, cea mai mare parte a educației se baza pe studii religioase în *heder* și în *Talmud Tora*. Mișcarea sionistă a adăugat în sistemul de învățământ materii generale predate în limba ebraică.

Profesorii evrei, născuți în România, s-au numărat printre cei care au determinat ca limba ebraică să fie predată în școli, influența lor fiind semnificativă în acest sens.

În 1891 a fost înființată în *Eretz Israel* prima asociație a profesorilor. Obiectivul acesteia era să creeze un sistem de învățământ ebraic, cu o programă uniformă pentru toate școlile și în care limba de predare să fie ebraica.

Grupul de fondatori a reușit să atragă profesori pentru a realiza acest program și a dat startul ideii care a fost implementată integral mai târziu, odată cu înființarea Sindicatului Profesorilor, în anul 1903, în colonia Zikhron Ya'akov¹⁷.

Contribuția evreilor români la dezvoltarea sistemului de învățământ în *Eretz Israel*

Profesorii evrei născuți în România au fost numeroși, dar contribuția lor la dezvoltarea educației și a limbii ebraice a fost semnificativă.

În 1888, David Judelovitch a început să lucreze ca profesor la școala *Haviv* din colonia Rishon Lezion. Inspirat de Eliezer Ben Yehuda, Judelovitch a început să predea toate materiile în limba ebraică, conform metodei „ebraică în ebraică”.

Școala oferea o educație modernă, bazată pe cunoștințe științifice, învățare rațională și gândire critică, adică utilizarea raționalului în studiere.

¹⁷ HAPISSGOH 32, pp. 2, *Limba ebraică contemporană*, 12 decembrie 1890, ziarul Hazvi nr. 19, pag. 3, *Renașterea limbii noastre*

Într-adevăr, învățământul modern, spre deosebire de cel tradițional, se baza pe sisteme profesionale – atât în ceea ce privește metodologia de predare, materialele didactice și sistemele de verificare și control, cât și în ceea ce privește pregătirea dedicată a profesorilor și un mediu de învățare adecvat.

Sunt de menționat câteva componente de bază: studiul disciplinelor științifice și generale ca parte a programei școlare, precum și deschiderea claselor de fete.

Manualele școlare concepute și scrise în Rishon Lezion în 1889 de către primii profesori au fost folosite și de alți profesori în școlile din *Eretz Israel*. Recunoașterea și întărirea încrederea că materii din domeniul științei pot fi predate în limba ebraică a durat aproximativ patru ani. În această perioadă, au existat doar nouăsprezece profesori care au predat în ebraică în întreg *Eretz Israel*, printre cei mai remarcabili numărându-se David Schub în Rosh Pina (în nordul țării) și David Judelovitch în Rishon Lezion (în regiunea centrală), ambii originari din România. Acești profesori au format un grup în care se dezbăteau idei, păreri, unde a fost recunoscută importanța profesorilor și li s-a insuflat responsabilitatea imensă pe care o au în ceea ce privește predarea limbii ebraice.

Prima reuniune a profesorilor care predau în limba ebraică s-a ținut în Rishon Lezion în 1892 și a continuat să funcționeze până în 1896, la inițiativa profesorilor David Judelovitch și Yehuda Grazovsky, cu scopul de a pregăti o programă școlară acceptată de toate școlile din colonii.

Rishon Lezion este locul de unde s-a răspândit educația ebraică și utilizarea limbii ebraice, limba sionismului, către celelalte colonii evreiești din *Eretz Israel*.

În deceniile care au urmat, educația ebraică a devenit un fapt, iar ebraica a devenit o limbă vie și vorbită.

Obiectivul principal al grupului de profesori care s-a numărat printre fondatorii „Asociației profesorilor” era educarea unei noi generații de evrei lucrători ai pământului, care

să trăiască din agricultură, o generație care urma să crească bazându-se pe valorile iubirii pământului și muncii, o generație care să întruchipeze imaginea evreului educat lucrându-și pământul, și izbindu-și națiunea.

În epoca respectivă (sfârșitul secolului al XIX-lea), școala era aproape în întregime opera unui singur profesor. Nivelul școlii depindea în principal de personalitatea celui care predă acolo.

Primii profesori evrei și-au luat serios rolul în formarea tinerilor, simțeau că li s-a încredințat soarta generațiilor care urmau să reînvie noua lor patrii, ei s-au autointitulat „deschizători de drumuri”.

În ciuda numeroaselor dificultăți, profesorii au reușit în activitatea lor educațional-pedagogică, în care au insuflat valori educaționale și culturale.

Profesorii-pionieri au înțeles că trebuie să existe unii pentru alții, să se ajute reciproc în ceea ce privește necesitățile didactice, rezolvarea și răspunsurile la întrebările legate de educație și de predare. Un rol suplimentar asumat de mulți profesori a fost crearea unei lumi culturale a coloniilor în general. Țineau prelegeri pe diverse teme țăranilor, participau la activități organizatorice și erau responsabili cu festivitățile centrate pe reprezentații teatrale scrise sau traduse de ei¹⁸.

Profesorilor le era clar că responsabilitatea creării noii culturi și a planificării subiectelor acesteia le revine chiar lor. Conștiința revoluționară și simțul misiunii asumate erau evidente în modul de expresie al educatorilor din *yeshuv* (așezare). Profesorii se vedeau pe ei înșiși nu numai ca purtători ai uneltelor revoluției poporului evreu, ci se considerau creatori ai noii culturi și ai „noului evreu”.

¹⁸ Yair Zelteneich, *Oamenii de aici: educatori și educație în coloniile din Galileea în perioada yeshuv-ului 1882 – 1939*, Yad Yitzhak Ben-Zvi, Bar Ilan University Press, Ierusalim, 2014, p. 101.

Profesorii și școlile au jucat un rol important în modelarea vieții publice și în determinarea tiparelor în care urmau să fie celebrate sărbătorile, zilele memoriale și festivalurile.

În ciuda lipsei de pregătire și a lipsei de experiență pedagogică, aceștia au propus metode de predare bazate pe cunoștințe avansate de psihologie și pe principii didactice inovatoare. Înțelegerea actului pedagogic pe care au manifestat-o, precum și înțelegerea modalităților de implementare a acestuia este, parțial, rodul intuiției personale și parțial rodul influenței ideologilor și educatorilor din Europa modernă¹⁹.

Contribuția principală a profesorilor a fost transformarea vechii școli într-una națională, modernă, în care ebraica devenea limba principală de predare în școlile din colonii. Dacă un profesor avea o personalitate dominantă și influentă, școala trecea în mod gradual la predarea în limba ebraică și astfel slăbea statutul limbii franceze în care se țineau până atunci orele în majoritatea școlilor. Acesta a fost cazul în colonia Rosh Pina, sub influența profesorilor David Schub, Epstein și Volkomitz, iar în Rishon Lezion sub conducerea profesorilor Judelovitch și Lubman, dintre care unii au fost numiți și directori ai școlilor în care lucrau și mai târziu inspectori școlari în zonele respective (Volkomitz în Galileea Inferioară, iar Lubman în coloniile Yehuda). Acești profesori, ce aveau o viziune ebraico-naționalistă, au fost nevoiți să lupte mai întâi cu limba vorbită pe străzi în colonii, idiș și franceză. Numai după o îndelungată perioadă de „lupte” intense școlile s-au eliberat de influențele acestor limbi străine²⁰.

Uniunea profesorilor a fost înființată la 20 noiembrie 1891. Dintre membrii acesteia se pot aminti Lubman, inspector în școlile din colonii sub auspiciile filantropului Edmond de Rothschild, Judelovitch, profesor la o școală din Rishon Lezion și alți profesori²¹.

¹⁹ Yael Dar, Yehudit Steiman and Tal Kogman, (editori), *Copiii din fruntea taberei: copilărie și tinerețe în perioadele de criză și valoare socială*, Institutul Mofet Dor Lador, Ra'anana, 2010, p. 104.

²⁰ Skelly Yaffa, *Portretul profesorului de ebraică în coloniile din prima aliyah 1881-1904*, Katedra 84, pp. 143 – 174, iulie 1997.

²¹ Tidhar, David, *Enciclopedia fondatorilor și constructorilor Israelului*, Vol. 1, 1920-1925), Tel Aviv sau Ierusalim, 1947, p. 432, 433.

Contribuția profesorilor de origine română s-a materializat pe mai multe planuri: înființarea școlii ebraice în noua epocă, introducerea limbii ebraice în școli. Ei au fost pionierii din fața taberelor în așezările pe care le-au înființat, au văzut în educația copilului o provocare uriașă pentru crearea „noului evreu” pe pământurile strămoșești.

Unul din acei profesori a fost și omul de știință Aharon Aharonson din Zikhron Ya'akov, care a contribuit la formarea educatorilor prin inițierea de cursuri de calificare și seminare.

David Schub

David Schub s-a născut în 1854 în Moinești, România, într-o familie religioasă. După cum era obiceiul în acele vremuri, a studiat într-un *heder* și într-un *beit midrash* unde și-a însușit cunoștințe profunde de *Talmud*. Unchiul său, fratele mamei sale, rabinul Iosef Arie Hacoheh, a fost cel care i-a insuflat dragostea pentru ideile sioniste și visul de a imigra în *Eretz Israel*. El a emigrat aici în 1864 pentru a deveni lucrător al pământurilor strămoșești.

La vârsta de 18 ani, David (în ă în România fiind) s-a căsătorit cu Sarah Hinda, fiica rabinului Dov din Bacău, a învățat măcelăria *casher* și a devenit *schub* (acronim în ebraică pentru măcelar și inspector al cărnii *casher*). A închiriat o moară și și-a câștigat pâinea în mod onorabil, dar dorința și visul de a imigra în *Eretz Israel* nu-i dădeau pace.

În 20 ianuarie 1882, David Schub ajuns la unchiul său, rabinul Iosef Arie Hacoheh, în Safed, și a început să caute în zonă terenuri pentru a le cumpăra. A pornit apoi în lungi expediții prin țară, în căutare de pământuri de cumpărat. După multe căutări a ales terenuri din Jaouni²², pe versantul estic al Muntelui Canaan.

²² Rosh Pina de astăzi

Schub a trimis o scrisoare organizației sale din România, *Yeshuv Eretz Israel prin munca pământului*²³, pentru a primi de la aceasta aprobarea de a cumpăra terenurile. Membrii organizației l-au trimis pe David Buchsheshter, versat în munci agricole, pentru a verifica propunerea. David Schub a cutreierat *Eretz Israel* împreună cu Buchsheshter, ajungând și în zona Ierusalimului, în partea centrală a țării, precum și în alte zone, iar în cele din urmă Schub a decis să cumpere pământuri în Gai Oni, lângă Safed, iar achiziția a fost făcută pe 13 august 1882. Pe aceste pământuri a fost întemeiată o colonie care, la sugestia lui Schub, a fost numită Rosh Pina, iar acesta a fost ales șeful comitetului coloniei.

Alături de cincizeci de familii de imigranți sosite cu vaporul *Titus* pe țărmurile *Eretz Israel*, pentru a se stabili în Rosh Pina, a sosit și familia lui Schub. În drumul spre Beirut, unica sa fiică s-a îmbolnăvit și a murit pe vapor. De teamă ca imigranții să nu fie reținuți din cauza suspiciunii că sunt bolnavi, mama fetiței a ținut în brațe cadavrul înfășat, ca pe un bebeluș, până când toți călătorii au coborât de pe vapor.

Din cauza situației dificile a coloniștilor, Schub a plecat în Europa la sfârșitul anului 1883 pentru a solicita ajutor. La întoarcerea sa, colonia se afla deja sub patronatul baronului Rothschild și sub conducerea oficialilor săi.

În 1886, Schub a fost numit de baronul Rothschild în funcția de director al școlii coloniei, școală în care a introdus pentru prima dată noua metodă de predare numită „ebraică în ebraică”. Schub a descris dificultățile inerente ale acestei metode în cartea sa²⁴: „Am fost primul din Galileea Superioară care a început să predea în școli după metoda *ebraică în ebraică*. Nu se poate descrie cât de grea a fost această muncă, până și manualele de bază lipseau și am fost obligat să organizez eu însumi lecțiile de predat, în scris. Nici nu era dezvoltată prea

²³ Organizația *Așezarea (yeshuv) în Eretz Israel prin munca pământului* a fost înființată în vara anului 1881 în Moinești, România, de un grup de 50 de familii de evrei din regiune pentru a găsi o soluție pentru evreii din România prin organizarea imigrării lor în *Eretz Israel*.

²⁴ David Schub, *Memorii din casa lui David: șaptezeci de ani de muncă în câmpul renașterii și al așezării*, Ed. Reuven Mass, Ierusalim, 1936.

mult această metodă după care să pot preda copiilor, a căror limbă era una de jargon. Am luptat din răputeri să înlătur aceste dificultăți, atât din punct de vedere al studiului propriu-zis, cât și al părinților elevilor mei care se opuneau acestei metode cu care nu erau obișnuiți și nici nu cunoșteau limba. Unii mă batjocoreau și râdeau de mine.

Interesant: când i-am sugerat lui Ben-Shimon, directorul coloniei, să scrie la Paris și să solicite finanțare pentru a cumpăra cărți necesare școlii, directorul s-a uitat uluit la mine și mi-a spus: «Cum? Trebuie să scrii la Paris să primești manuale în ebraică? Nu există *Sidur* și *Pentateuh* în Safed?» Iar când i-am explicat că nu mă refer la astfel de cărți, ci că am nevoie de manuale de gramatică, Cărțile Cronicilor etc., a rămas și mai uimit și a întrebat nevinovat: «Chiar există astfel de cărți în limba ebraică?» I-am dat lista cărților necesare și a trimis-o domnului Scheid la Paris iar acesta a trimis-o la o editură de cărți din Frankfurt și după scurt timp cărțile au ajuns în *Eretz Israel*.“

Schub a militat pentru înființarea unei biblioteci în colonie, dar fără prea mult succes.

În 1891 s-a mutat pentru a conduce o nouă colonie, în Mishmar Hayarden²⁵. A călătorit în Europa pentru a strânge donații pentru această colonie. După întoarcerea sa, a fost numit de oficialii baronului să conducă colonia Ein Zeitim.

În 1938, David Schub a murit la Ierusalim și a fost înmormântat la Rosh Pina.

David Schub a mărturisit în memoriile sale că pasiunea lui pentru *Eretz Israel* și atracția sa față de ideea de populare a țării le-a primit de la unchiul său, Rabinul Iosef Arie Hacoen, care venise în Israel încă din 1863 și care s-a stabilit în Haifa iar mai târziu în Safed, din cărțile scrise de Rabinul Zvi Hirsch Kalisher, dar și din articolele lui David Gordon, publicate în ziarul *HaMaggid*. Cărțile sale reprezintă o sursă importantă de cunoaștere a *yeshuv*-ului evreiesc din Galileea din acelor vremuri.

Strada principală din Rosh Pina îi poartă numele.

²⁵ Mishmar Hayarden, în vecinătatea localității Rosh Pina, era o colonie întemeiată în Galileea Superioară în perioada primei *aliyah*. Colonia a fost atacată de sirieni, cucerită și distrusă de aceștia în timpul Războiului de Independență

David Judelovitch

David Judelovitch s-a născut în vara anului 1863 la Iași, într-o familie de evrei ultra-ortodocși. A fost educat în învățământul tradițional ultra-ortodox și, de asemenea, a studiat limbi străine cu profesori privați. A emigrat în *Eretz Israel* în 1882 din România, în perioada în care au sosit *Biluim*²⁶ din Harkov, pe atunci în Rusia, locuind cu o parte din aceștia în cadrul școlii agricole *Mikve Israel*.

Sub influența lui Eliezer Ben-Yehuda, Judelovitch a decis să se îndrepte spre învățământ și să se dedice reînvierii limbii ebraice²⁷. A început să predea ebraica după metoda „ebraică în ebraică” și a fost primul care a predat și celelalte materii în limba ebraică, împreună cu directorul Mordechai Lubman, la școala *Haviv* din Rishon Lezion²⁸. În memoriile sale, a scris: „Influența lui Eliezer Ben Yehuda, profetul renașterii limbii, mi-a învăluit întreaga ființă iar când am ajuns pe acest front de muncă atât de important, în colonia Rishon Lezion, m-am dedicat luptei pentru renașterea limbii în școli, pe străzi, în azilul de bătrâni și peste tot²⁹”.

Judelovitch a fost mult mai mult decât un profesor obișnuit. Alături de munca sa în cadrul școlii, a predat, în mod voluntar, și adulților și s-a angajat în activități culturale, inclusiv în reprezentații de teatru în limba ebraică³⁰.

Judelovitch a dorit să însuflească interesul pentru învățarea limbii ebraice în rândul adulților și a făcut-o după orele de predare la școală, „Pentru adulții care nu știau ebraică am organizat cursuri serale... la școală, după ora patru”. Când oficialii baronului nu i-au permis să folosească

²⁶ BILU (acronim al frazei din Isaia 2:5, „*Beit Yaacov Lekhu Venelkha*”, adică "Oh, fii ai lui Iacob, să mergem purtați de lumina Domnului) făcea parte din mișcarea *Hibbat Zion*. Asociația a fost înființată în orașul Harkov, pe atunci în Rusia, în 1882 de un grup de evrei educați, ca o consecință a pogromurilor din sudul Rusiei din 1881, cunoscute sub numele ebraic *hasufot banegev* (lit. furtunile deșertului).

²⁷ Shlomo Haramati, *Profesorii pionieri (Hamorim hehalutzim)*, Raanana, publicație a Ministerului Apărării; David Tidhar, *Enciclopedia pionierilor și constructorilor Israelului*, pp. 570-571.

²⁸ "Istoria educației în Rishon Lezion", *Hado'ar hayom*, nr. 284, 17 august 1932, pp. 6-7.

²⁹ *Hamaggid*, 29 octombrie, 1891, pp. 6-7;

³⁰ Arhiva David Judelovitch, A192, Fișa 936.

clădirea școlii ebraice pentru adulți, el a găsit o soluție creativă, așa cum a povestit în memoriile sale: „Bineînțeles, am organizat orele acasă la mine, în camera mea”.

Judelovitch a reușit să insuflă dragostea pentru limba ebraică multor adulți. Până la sfârșitul primului an de ședere în colonie, se organizase deja un grup de zece viticultori vorbitori de ebraică. Astfel s-a născut la Rishon Lezion în (1888) prima asociație a vorbitorilor de ebraică.

Judelovitch, care a decis să calce pe urmele lui Ben Yehuda, a introdus ebraica în propria sa casă, ba chiar și-a forțat soția să vorbească numai ebraică. El vorbea ebraică chiar cu asistentul său arab. Dar nu s-a mulțumit numai cu atât, ci obișnuia să iasă în stradă și să alerge după fiecare om care vorbea o limbă străină cerându-i să vorbească ebraică.

Sarcina de a insufla interesul și pasiunea pentru limba ebraică nu a fost ușoară pentru el, iar Judelovitch a enumerat mai multe motive pentru aceasta:

1. Fiecare vorbea una dintre următoarele limbi: idiș, ladino, rusă și română – numai limba ebraică nu.
2. Părinții se comportau după obiceiurile înrădăcinate în acele vremuri și aveau tendința de nu a accepta schimbări în metoda de educație a copiilor lor.
3. Limba ebraică se afla încă în faza renașterii, încă era „săracă și inconsistentă”, lipseau cuvinte uzuale precum: prosop, șosete, dată, batistă și nu numai.
4. Lipsa manualelor în limba ebraică era o problemă acută pentru profesori.

De aceea, profesorii s-au dedicat conceperii și scrierii de manuale noi în limba ebraică și astfel David Judelovitch a scris un manual de geografie și pregătea zilnic lecții pentru studiul naturii. A contribuit și în domeniul literaturii pentru copii și, împreună cu Yehuda Grazovsky

și Eliezer Ben Yehuda, a editat primul ziar pentru copii, *Olam Katan*, care a fost publicat în 1892³¹.

Judelovitch a lucrat câțiva ani ca secretar al Comitetului pentru Colonia Rishon Lezion și a fost contabilul acestuia.

În plus, a servit ca membru al primului Consiliu al vinăriei Carmel din Rishon Lezion și Zikhron Ya'akov. În 1903 a fost trimis în Orientul Îndepărtat (India, China și Japonia), pentru a examina piețele de vânzare a vinului. În perioada 1906-1924 s-a mutat în Egipt ca parte a funcției sale de la crama Carmel.

În 1924 s-a întors la Rishon Lezion unde a scris, editat și tradus cărți.

În paralel cu aceste activități, Judelovitch a fost membru al organizației masonice și, printre altele, a scris în despre francmasonerie³² și istoria acesteia în Israel.

Judelovitch s-a căsătorit cu fosta sa elevă, Zippora Freiman, fiica lui Aharon Mordechai Freiman, unul dintre fondatorii coloniei Rishon Lezion și au avut opt copii.

A murit în 1943, după o lungă suferință, la scurt timp după împlinirea vârstei de 80 de ani. A fost înmormântat în Rishon Lezion. La înmormântarea sa au fost prezenți numeroși activiști, scriitori și profesori și până astăzi una dintre străzile orașului poartă numele său.

Miriam Lexer

Miriam Lexer s-a născut la Iași. După moartea tatălui său, în 1883, a emigrat în *Eretz Israel* împreună cu mama sa. Amîndouă s-au alăturat primilor coloniști din Zikhron Ya'akov.

³¹ Judelovitch David, (editor), *Culegere de articole despre jurnalismul din Eretz Israel*, publicată de Comitetul expoziției de presă din *Eretz Israel* în cadrul Zilelor Bialik la expoziția din Tel Aviv, coordonată de Zalman Pevsner, Tel Aviv: Ierusalim, Salomon Printing, 1938.

³² Francmasonii au fost activi în *Eretz Israel* spre sfârșitul secolului al XIX-lea. Primii francmasoni au sosit în special din Statele Unite în scopul de a găsi rămășițe arheologice care ar putea dovedi veridicitatea legendelor masonice care susțineau că organizația își avea rădăcinile în templul lui Solomon construit de acesta în timpul domniei sale.

Datorită rezultatelor excelente în studii, în special la limba franceză, a fost trimisă de oficialii baronului Rotschild să studieze pedagogia în Franța pentru educatorii de grădinițe³³. În 1890 a plecat la Paris la studii. În primăvara anului 1891, Eliezer Ben Yehuda publica în ziarul său: „Anunțăm că în Zikhron Ya’akov construim un centru cultural pentru copiii mici, de la trei până la șapte ani. Peste două luni va sosi de la Paris o tânără care a studiat acolo, iar ea va supraveghea copiii. „În acest imobil se va vorbi doar în limba franceză”³⁴.

Astfel, prima grădiniță evreiască a fost înființată în ianuarie 1892 la Zikhron Ya’akov la inițiativa baronului Edmond de Rothschild.

Grădinița purta numele Asile (Asile d’enfants), care înseamnă adăpost, dar Eliezer Ben Yehuda a tradus în ebraică astfel: „Un cămin cultural pentru copiii mici”. Miriam a fost prima educatoare din *Eretz Israel* care a deținut titlul de director al unui centru cultural pentru copiii mici, iar mai târziu numele s-au schimbat, devenind „grădiniță“ și „educatoare“.

Grație acestei educatoare, a apărut în țară o nouă profesie pedagogică, de natură feminină, și o instituție de învățământ unică pentru copiii preșcolari. Această grădiniță a fost nucleul din care s-a dezvoltat în cele din urmă grădinița în forma sa actuală.

Grădinița din Zikhron Ya’akov, condusă de Miriam, și-a desfășurat activitatea aproximativ șapte ani.

Miriam s-a retras din slujba ei de educatoare după nașterea primului său fiu.

³³ Zippora Shchori-Rubin, *Educatoare de grădinițe ebraice în perioadele primei și celei de-a doua aliyah*, Dor LeDor 19, 2002, pp. 115-194.

³⁴ HaOr, vineri, 3 iulie 1891, p. 1.

Yehuda Goldman

Yehuda Goldman s-a născut în România. În 1873, la vârsta de un an, a emigrat în *Eretz Israel* împreună cu mama sa, care era văduvă. A crescut la Ierusalim, a studiat la o *yeshiva* și a fost elevul scribului Bezalel Schulson, devenind, la rândul său, scrib.

În 1899, s-a stabilit cu familia în Rishon Lezion. A lucrat ca profesor de ebraică, Biblie și *Talmud* la școala *Haviv* din colonie, precum și ca scrib. În anul 1906, s-a mutat la Jaffa unde a servit ca director al școlii profesionale „Atelier”, o școală pentru orfani și copii lipsiți de mijloace. La școală copiii învățau mecanică și fierărie, iar seara Yehuda Goldman le preda ebraică, geografie și matematică. În zilele de sâmbătă și de sărbători, copiii veneau la el acasă să interpreteze cântece în ebraică.

În 1911, din cauza dificultăților de a-și câștiga existența, a plecat singur în Statele Unite și a acceptat un post de profesor de ebraică la sinagoga Beit Yisrael.

În ajunul Primului Război Mondial, a vrut să-și aducă membrii familiei, care au rămas în țară, dar din cauza izbucnirii războiului aceștia au fost nevoiți să rămână în Egipt și abia după multe greutăți s-au reunit cu el în Statele Unite în 1916³⁵.

Israel Teller

Israel Halevi Teller (1835-1922) s-a născut la Zolociv în Galiția de Est, fiul lui Yehuda Teller și fratele lui Zvi Elazar Teller. Copilăria și-a petrecut-o într-un mediu hasidic. În copilărie a studiat într-un *heder* și mai târziu într-un *beit midrash*³⁶.

În 1865 s-a mutat în România unde a lucrat ca profesor de ebraică, mai întâi la Botoșani, iar după aceea la Galați. A vrut să imigreze în *Eretz Israel* împreună cu pionierii care au înființat

³⁵ Arhiva Rishon Lezion, album de familie

³⁶ A. Droinov (editor), *Memoriile lui Teller din primele zile*, B, Revista C-D August-September 1935, p. 81; N. Sokolov (editor), *Cartea memoriei scriitorilor contemporani din Eretz Israel*, Varșovia, 1899, p. 45.

colonia Zikhron Ya'akov, dar nu i-a fost permis deoarece fără el organizația *Hibbat Zion* din România s-ar fi putut destrăma. A servit ca secretar al *Hibbat Zion* și ca președinte al Reuniunii organizației, care a avut loc în orașul Brăila în 1896. În cele din urmă, a emigrat în *Eretz Israel* în 1897 împreună cu fiicele sale, Tzila, Anna (Hannah) și Lisa (Leah), în timp ce fiul său, Heine, a rămas în România. Fiul și-a vizitat familia în a doua jumătate a anilor '30 ai secolului al XX-lea, dar a ales să se întoarcă în România și a pierit în Holocaust.

Teller s-a stabilit în colonia Rehovot, unde a lucrat ca profesor, devenind specialist în gramatică. A luptat pentru a se vorbi o ebraică modernă corectă și a scris o carte numită „Teoria limbii”.

Deși poseda o educație religioasă, părinții săi nu l-au împiedicat niciodată să aibă contact cu educația laică³⁷. De aceea, grație naturii educației sale, Teller nu a avut nicio dificultate în a îmbina educația sa tradițional-religioasă cu educația ebraică laică. Nici măcar nu i-a fost greu să îmbine un stil de viață în mod evident hasidic, ce includea vizite la curtea Rabinului, cu modul său de existență ca profesor „educat” al copiilor „educați” care locuiau în vecinătatea sa. Teller a înțeles că „noul” evreu trebuia să îmbine religia cu ebraica și cu educația generală³⁸. La fel ca alți tineri educați ai generației sale, Teller avea experiență și în diverse scrieri literare³⁹.

În toate etapele activității sale publice, se evidențiază mai multe caracteristici ale „educației” ebraice, ale educației laice și ale predării unor materii eficiente. Teller a considerat cultivarea solului ca fiind cea mai potrivită ocupație pentru noul evreu din *Eretz Israel*, care dorea să-și restabilească patria acolo. A preferat colonia orașului și numai din cauza vârstei sale (când a imigrat în *Eretz Israel* avea deja peste 60 de ani) și nu i-a fost permis să lucreze pământul.

³⁷ David Tidhar, *Enciclopedia pionierilor yeshuv-ului și constructorilor săi*, Tel Aviv, 1947, p. 279.

³⁸ A. Droinov (editor), *Memoriile lui Teller din primele zile*, B, Revista E-F, octombrie-noiembrie, p. 164;

³⁹ Israel Klausner. *Hibbat Zion în Romania*, Ierusalim, 1958, p. 17.

eller nu a fost un educator profesionist, însă grație intuiției sale didactice, care s-a reflectat și în materialele de studiu pe care le-a scris, dar și datorită talentului său nativ pentru predare și educație, Teller, care era cunoscut în România ca un intelectual și profesor educat și talentat, a fost invitat să predea ebraică la o școală din colonia Rehovot⁴⁰.

În activitatea sa educațională - mai întâi în Diaspora și mai târziu în Eretz Israel - Teller s-a străduit și, conform mărturiilor vremii, a reușit, de asemenea, să trezească în elevii săi o atitudine similară față de limba ebraică reînnoită: „Dragostea lui pentru limba ebraică a fost o lucrare sacră pentru el și s-a străduit să sădească această dragoste și în inimile studenților săi⁴¹”. Principala sa contribuție în domeniul lingvisticii a fost efortul său stăruitor de a simplifica gramatica ebraică în general și sistemul vocalic în special. Din acest motiv, el a fost considerat „unul dintre primii revoluționari ai lingvisticii ebraice moderne care a observat necesitatea corectării și îmbunătățirii acesteia⁴²”. Activitatea sa lingvistică a fost în mare parte aservită unui scop practic: de a facilita răspândirea limbii ebraice, reînnoite, în rândul maselor ca limbă națională, nu numai în *Eretz Israel*, ci și în Diaspora.

Aaron Aaronsohn

Aaron Aaronsohn (21 mai 1876 - 15 mai 1919) a fost botanist, agronom și geolog, primul om de știință evreu din *Eretz Israel* și șeful rețelei clandestine de spionaj Nili⁴³.

Aaron Aaronsohn s-a născut în Bacău, fiul cel mare al lui Efraim-Fischel și al Malkăi Aaronsohn. A emigrat în *Eretz Israel* în 1882 împreună cu părinții săi, care s-au numărat printre fondatorii coloniei Zikhron Ya'akov și dintre primii veniți în prima *alyiah*. Tatăl său s-a născut

⁴⁰ Eliyahu Ze'ev Levin Epstein, *Memoriile mele*, Tel Aviv, 1902, p. 210.

⁴¹ Israel Halevi Teller, Cartea publicată cu prilejul jubileului sindicatului profesorilor: 1903-1928, Ierusalim, 1929

⁴² Leib Kuperstein, *Despre evreii din România – în Diaspora și în țara natală*, ed. Am Oved, Tel Aviv, 1958, p. 399.

⁴³ NILI (acronim: *Netzach Israel Lo Yeshaker* care înseamnă: Israel nu va minți (din Samuel I, XV, XIX) a fost o organizație clandestină înființată în 1915 care și-a desfășurat activitatea în rândul comunităților evreiești din *Eretz Israel* în timpul Primului Război Mondial..

într-o localitate din vecinătatea târgușorului Fălticeni din România. Mama sa era fiica rabinului Shmuel Gălățeanu, șeful comunității evreiești din Bacău. După căsătoria lor, tânărul cuplu s-a mutat în acest oraș și acolo s-a născut Aaron.

Aaron a fost educat la școala din Zikhron Ya'akov și încă din copilărie și-a manifestat interesul pentru agricultură, iar în anul 1891, pe când avea doar 15 ani, a devenit asistent stagiar în echipa de instructori agricoli a funcționarilor baronului Rothschild din Zikhron Ya'akov. Grație talentului său, baronul Rothschild i-a finanțat studiile de agronomie la Școala Superioară de Agricultură din Grignon, în Franța. După absolvire, în 1896, a servit ca instructor agricol principal al nou-înființatei colonii Metula, însă din cauza unei dispute profesionale cu funcționarii baronului și cu o parte dintre țărani, a părăsit locul.

Aaronsohn a plecat în Turcia, unde a condus o fermă mare, iar de acolo s-a întors în *Eretz Israel* în 1900.

Deși a încercat, nu a obținut un loc de muncă la J.C.A.⁴⁴ sau într-un alt cadru potrivit educației și aptitudinilor sale, de aceea, a decis să se orienteze către afacerile private. Printre altele, a înființat o companie, împreună cu David Haim, pentru importul de unelte agricole avansate (precum pompe și combine).

În anii următori și-a continuat activitatea în multe domenii legate de agricultură și dezvoltarea agrotehnică în *Eretz Israel*, a publicat articole profesionale în jurnalele științifice europene și a devenit o figură cunoscută în domeniu.

Aaronsohn a fost primul care a cultivat legătura profundă dintre profesorii evrei cu pământul și vegetația, în speranța că ei, educatorii, sunt cei ce vor transmite mai departe aceste cunoștințe elevilor lor. Această conexiune a fost făcută după ce Centrul Profesorilor din

⁴⁴ J. C. A. a fost o companie fondată de Baronul Maurice Hirsch în 1891 cu scopul de a oferi suport refugiaților evrei fugiți din Imperiul Rus în America dar în special în Argentina. În vederea pregătirii evreilor pentru imigrare, J.C.A. a înființat câteva școli agricole în Galiția dar și numeroase oficii de servicii de informații. De la începutul secolului XX până la izbucnirea Primului Război Mondial, J. C. A. a fost activ mai ales în domeniul cumpărării de pământuri pentru așezările evreiești în *Eretz Israel*, deși nu era o organizație sionistă.

Zikhron Ya'akov și Dr. Yosef Luria i-au cerut lui Aaronsohn să predea profesorilor cursuri de calificare profesională despre natură și știință, iar acesta a acceptat⁴⁵.

Aaronsohn nu a sprijinit disputele dintre profesorii din zona Rishon Lezion, Rehovot etc., și profesorii din nord, precum Rosh Pina, Mishmar HaYarden și altele. A fost unul dintre inițiatori și a sprijinit înființarea Sindicatului Profesorilor în 1903 la Zikhron Ya'akov.

Aaronsohn nu se putea împăca cu ideea că fiecare profesor predă conform viziunii proprii asupra lumii. Ca urmare a diferențelor în concepția și modul de predare, Aharonson a organizat și gestionat primul program de formare a profesorilor în *Eretz Israel*, în Zikhron Ya'akov⁴⁶.

Marea sa contribuție la educație s-a materializat în două direcții, el fiind și cel care i-a încurajat pe profesori să înființeze în 1903 Sindicatul Profesorilor. De asemenea, a observat că profesorii au dificultăți în predarea materiilor generale și a organizat pentru prima dată cursuri naționale de formare profesională în 1903 la Zikhron Ya'akov.

În vara lui 1912, Aaronsohn s-a conformat cererii Centrului Profesorilor și a început să organizeze seminarii despre știință și natură în *Eretz Israel*⁴⁷.

Aaronsohn a plecat în multe expediții științifice în Levant (Israel, Jordan, Siria și Liban - toate a aceste țări făcând atunci parte din Imperiul Otoman). În călătoriile sale în Galileea și Muntele Hermon în 1906, Aaron a descoperit specii de grâu sălbatic⁴⁸. Această descoperire i-a adus multă publicitate în Israel și în întreaga lume, de asemenea faimă mondială, inclusiv o invitație din partea Ministerului Agriculturii al Statelor Unite pentru vizite de lucru în America. În lunga sa călătorie în Europa, Africa de Nord și Statele Unite (1908–1910) a fost primit cu mare respect și admirație.

⁴⁵ Israel Reichert, *Aaronson îi învață pe învățători cum să învețe*, Ziarul DAVAR, luni, 12 noiembrie, 1962, p. 3.

⁴⁶ Ephraim și Menachem Talmei (1977), *Lexicon Sionist*, Maariv Publishing, 1977.

⁴⁷ Ziarul DAVAR, 12.11.1962, p. 3.s

⁴⁸ Grâul sălbatic era deja cunoscut încă din sec. al XVIII-lea. Linnaeus, părintele taxonomiei plantelor și animalelor, l-a descris, într-una din publicațiile sale. Aaron Aaronsohn a fost trimis să caute această specie de grâu în *Eretz Israel*. După ce a găsit-o, și-a continuat cercetările în domeniul grâului și a adus dovezi ale existenței legăturilor genetice dintre grâul sălbatic, considerat „grâul mamă” și cel cultivat.

Cu ajutorul relațiilor pe care și le-a creat în Statele Unite cu activiști și magnați evrei, în 1910 Aaronsohn a înființat o fermă agricolă experimentală la Atlit, prima de acest fel din Orientul Mijlociu. Ca parte a numeroaselor sale cercetări la fermă, el a încercat, printre altele, să îmbunătățească și să altoiască grâul cultivat cu „grâul mamă“. Pe de o parte, a descoperit câteva plante locale din *Eretz Israel*, care nu erau cunoscute științific, iar pe de altă parte a adus pentru prima dată din străinătate alte plante (cum ar fi palmierul de Washington) care s-au aclimatizat în *Eretz Israel*. Tot el a fost cel care a adus în țară primul automobil privat.

În timpul Primului Război Mondial, a fondat și condus rețeaua clandestină Nili, care a activat pentru sprijinul efortului militar britanic în *Eretz Israel*, în confruntarea cu Imperiul Otoman, pentru promovarea înființării unui cămin național evreiesc în *Eretz Israel*. Nili a contribuit la cucerirea țării de către britanici, aceasta datorită informațiilor transmise de membrii organizației din interiorul țării și grație vastelor cunoștințe ale lui Aaron, dar și a personalității sale carismatice deosebite. În acea perioadă, Aaronsohn s-a aflat în Egipt, devenind unul din consilierii importanți și dominanți ai organelor de informații britanice. În colonia militară britanică din Egipt, se spunea că „Aaronsohn este cel care conduce Statul Major”.

Pe baza expertizei sale, Aaronsohn a scris, printre altele, memoriul privind viitoarele granițe ale *Eretz Israel*, pe care delegația sionistă l-a cerut în discuțiile despre împărțirea Imperiului Otoman învins și realizarea hărții politice a noului Orient Mijlociu. În timpul Conferinței de la Paris, într-unul dintre zborurile sale dintre Londra și Paris, micul avion militar în care se afla a dispărut deasupra Canalului Mânecii. Aaronsohn avea doar 43 de ani⁴⁹.

⁴⁹ Aharon Livneh, Aaronson – *Omul și timpul său*, Bialik Jerusalem Publishing, 1969; Aryeh Samsonov, Zichron Yaacov, *Parashat Divrei Yemia 1802-1752*, publicat de Comitetul coloniei Zichron Yaacov, Comitetul cărții.

Concluzii generale

În introducerea acestui studiu, a fost pusă o întrebare cheie care ne-a însoțit pe parcursul tuturor capitolelor lucrării: Care au fost factorii care au jucat un rol decisiv în dezvoltarea educației ebraice în *Eretz Israel* în perioada 1884-1913?

Studiul s-a axat pe trei direcții principale de răspuns la această întrebare, toate interconectate: prima direcție a constat în analiza naturii esenței și a necesității educației ebraice în circumstanțele timpului și locului în care s-a născut și s-a dezvoltat. O a doua direcție a fost examinarea capacității sistemului educațional din Israel de a recruta profesori corespunzători, sprijinul financiar, public și politic necesar pentru promovarea acestora. Iar a treia direcție a constat în evaluarea capacităților operaționale ale sistemului de învățământ ebraic și ale profesorilor care au predat în cadrul acestuia, ceea ce a permis realizarea sa.

Ideile despre apariția unui nou tip de educație ebraică în *Eretz Israel* s-au născut pe fundalul nevoii imigranților care s-au întors în patria strămoșilor, în prima *aliyah*, de a dezvolta un sistem de învățământ ebraic, bazat pe studierea tuturor disciplinelor în limba veche, a trecutului, care era o limbă sacră.

Programa școlară în ebraică a fost prima încercare a profesorilor pionieri de a influența crearea „noului evreu”, care era mai legat de țara sa și de poporul său. Eșecul programei ar fi putut pune în pericol atât procesul de „reînnoire” a poporului evreu în *Eretz Israel*, cât și transformarea limbii ebraice într-o limbă folosită în comunicarea de zi cu zi.

Viziunea ebraică a *Eretz Israel*, ale cărei rădăcini erau sădite în năzuințele sionismului, s-a arătat în realitatea educațional-socială a noii patrii, purtând pe umeri noii imigranți care vorbeau multe limbi și cărora li s-au alăturat, peste ani, evreii născuți pe acele locuri. „Viziunea fondatorilor” s-a cristalizat într-o anumită înțelegere a realității sociale și pe baza unui diagnostic care a descris neajunsurile și pericolele acestei realități.

Încă de la început, profesorii evrei din *Eretz Israel* au fost conștienți că, fără sprijin instituțional, nu-și vor putea realiza viziunea, iar soarta limbii ebraice ar fi fost să rămână doar o limbă sacră. Într-adevăr, când s-a înființat prima „uniune a profesorilor”, în 1891, ei au propus predarea tuturor disciplinelor în limba ebraică, iar aceasta în ciuda dificultăților, a lipsei unui vocabular ebraic în programele de predare și a manualelor.

Deși această mișcare a constituit unul dintre cei mai semnificativi pași pentru a asigura existența educației evreiești în limba ebraică, a fost, în același timp, și o mișcare care a provocat opoziție în rândul celor care nu credeau în succesul acestui proces.

Inițiatorii „uniunii profesorilor” și-au dat repede seama că nu au prea multă influență și, după câțiva ani, și-au încetat întâlnirile, până în 1903, când s-a înființat la Zikhron Ya'akov sindicatul profesorilor.

Pe parcursul lucrării am evidențiat doi factori care au jucat un rol crucial în dezvoltarea unui sistem de învățământ în *Eretz Israel*: primul, un sistem de învățământ ebraic în care toate disciplinele se predau în limba ebraică, iar al doilea, profesorii evrei și-au propus ca obiectiv crearea unui nou sistem de învățământ, iar acesta a fost posibil și datorită profesorilor care au emigrat din România și care au pus accent și au dat o importanță deosebită acestui scop.

Prezenta teză de doctorat aduce o contribuție în două privințe : prima se referă la domeniul educației și cercetării. Lucrarea mea prezintă date și documente istorice despre sistemul de învățământ ebraic, educația ebraică și predarea în limba ebraică, ce sunt publicate pentru prima dată și care pot, sper, să servească drept bază de date pentru generațiile viitoare. Munca mea s-a concentrat pe următoarele sarcini:

- A. Înțelegerea naturii și complexității relației care a existat între sistemul de învățământ și profesorii care predau în cadrul acestuia.
- B. Prezentarea și analiza naturii legăturii cu *Eretz Israel* și cu limba ebraică și schimbările care au avut loc în acest sens de-a lungul anilor.

C. Clarificarea dimensiunilor conexiunii care a existat într-o anumită perioadă între educația ebraică și dezvoltarea și metamorfozarea limbii trecutului într-o limbă folosită zi cu zi și care reprezintă legătura între toate acestea.

D. Recenzii bibliografice cu privire la dezvoltarea sistemului educațional ebraic în *Eretz Israel*.

E. Urmărirea „nodurilor” care au constituit un punct de cotitură în cristalizarea permanentă a concepțiilor, ideilor și ideologiilor pe care se bazează sistemul de învățământ ebraic și dezvoltarea acestora.

Al doilea plan al cercetării, cu implicații largi și generale, a urmărit înțelegerea destinului inițiativelor educaționale la nivel național ale profesorilor originari din România care, pentru a-și realiza planurile și inițiativele s-au implicat total , în realitatea politică, administrativă și socială din noua lor patrie, în care au emigrat.

Implementarea cu succes a ideilor lor educaționale a necesitat îmbinarea a trei factori: adaptarea viziunii educaționale la nevoile societății sau grupurilor din cadrul societății; mobilizarea unui sprijin economic și politic; utilizarea aptitudinilor pedagogice pentru realizarea viziunii la nivel operațional.

Bibliografie

Publicații periodice

Dor ledor (2000 - 2010): Compilații destinate analizării și documentării învățământului evreiesc în Israel și în diaspora. Ed. Yuval Dror.

Davka (2007): Publicație periodică dedicată tărâmului limbii idiș și culturii acesteia. Ed. Benny Mar; co-ed. Hannah Amit.

Israel (2007): Publicație periodică dedicată studiului Sionismului și Statului Israel. Publ. a Institutului Chaim Weizmann pentru Studiul Sionismului și Israelului, Facultatea de Studii Umanistice, Universitatea Tel Aviv.

Pe'amim (1979 - 1994): Publicație trimestrială interdisciplinară cu referenți de specialitate, dedicată studiului comunităților evreiești din Orient. Publ. a Institutului Ben-Zvi, Ierusalim.

Katedra letoldot yIsrael yeyishuva (1997 - 2004): Publ. a Institutului Ben-Zvi, Ierusalim.

Et-mol: Publicație periodică bilunară dedicată istoriei poporului evreu și a Țării lui Israel (*Eretz Israel*). Publ. a Institutului Ben-Zvi, Ierusalim.

Ziare

HZEWI: Fondat la Ierusalim de Eliezer Ben-Yehuda în anul 1884 și publicat în diferite forme până la izbucnirea Primul Război Mondial.

HAMAGID: Ziar săptămânal, unul dintre primele din istoria jurnalismului ebraic. (Primul ziar a fost *Pri etz haim*, publicat în Amsterdam în anul 1691.) A apărut în perioada 1856 - 1903, prima dată în orașul Lyck (Ełk) din Prusia Orientală și ulterior în Berlin, Cracovia și Viena.

HAZEFIRAH [de la cuvântul *tzafra*, care înseamnă „dimineață”]: Unul dintre cele mai importante și mai de succes ziare; a fost publicat în regiunea Pale of Settlement, fiind citit de întreaga lume evreiască în perioada cuprinsă între jumătatea secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Pe de o parte, ziarul oferea o platformă de discuții serioasă pentru marii autori

de creație artistică și pentru intelectualii din viața publică evreiască; pe de altă parte, ziarul a contribuit în mare măsură la formarea opiniei publice evreiești.

LE LIBANON: Primul ziar în ebraică din *Eretz Israel*. A apărut cu perioade de întrerupere mai mari sau mai mici între anii 1863 și 1886 (20 de volume anuale) în Ierusalim, Paris, Mainz și Londra. În toată această perioadă, funcția de redactor șef a fost deținută de Yehiel Brill (acronimul pentru *ben rabbi Yehuda Leib*, care înseamnă „fiul rabinului Yehuda Leib”).

HAMELITZ: Publicație periodică în limba ebraică care a fost tipărită în Imperiul Rus în perioada 1860 -1904, mai întâi sub formă de jurnal săptămânal și, începând cu 1886, sub formă de ziar cotidian. În primul său an, ziarul a fost tipărit în limbile ebraică și germană, utilizând alfabetul ebraic.

DOAR HAYOM: Ziar cotidian care a apărut în *Eretz Israel* în perioada 1919 - 1936. Redactor: Itamar Ben-Avi.

Hapoel Hatzair: Fondat în anul 1907 de partidul politic Hapo'el Hatza'ir. Primul redactor, până în 1922, a fost Yosef Aharonovich. Ulterior, redactorul ziarului a fost Yitzhak Laufbahn.

MORIA: Ziarul a fost fondat în Ierusalim de tipograful Rabbi Yehuda Aharon Weiss, după încetarea apariției publicației „HABAZELETH”. Autorizația de publicare a ziarului „Moriah” a fost acordată de autoritățile otomane după ce acestea din urmă s-au asigurat că ziarul va respecta dispozițiile legii otomane.

Primele ediții ale ziarului Moriah au fost inițial publicate săptămânal, însă ulterior publicația a devenit cotidiană, fiind completată de o ediție săptămânală extinsă destinată cititorilor din afara țării.

Publicarea ziarului a fost oprită de autoritățile otomane la 11 ianuarie 1915, în mijlocul Primului Război Mondial, după ce redactorii au încălcat ordinul care le interzicea abordarea chestiunilor de natură politică.

HABAZELETH: A fost o revistă în limba ebraică publicată în Ierusalim în anul 1863. Revista a fost publicată cu o frecvență aproape bilunară.

Publicația s-a axat pe Ierusalim și pe cauza Ierusalimului și a fost fondată de un concurent al ziarului „Lebanon”, acesta din urmă fiind ziarul poporului din vechea așezare, crinul reprezentând vocea hasidimilor, dar, într-o anumită măsură, și vocea sefarzilor din Ierusalim. Toate edițiile ziarului au cuprins o secțiune devotată poziționării țării, cu informații referitoare la dezvoltarea acesteia.

În 1882, Eliezer Ben-Yehuda a devenit redactor de operațiuni. Ulterior, în perioada 1882 - 1883, ziarul condus de Ben Yehuda a luptat împotriva societății Kich și a reprezentanților baronului Rothschild care, în opinia sa, au întârziat dezvoltarea țării prin intermediul căii corecte, și anume prin munca independentă a poporului evreu, dar și împotriva misiunii care s-a desfășurat în rândul primilor imigranți veniți din Rusia. Ebraica, „fiara” limbilor. La echipa de scriitori colaboratori ai ziarului s-au adăugat Elazar Rokach, Naftali Hertz Imber, David Yellin, R. Yechiel Michal Pines și mulți alții.

Acesta a fost primul ziar în limba ebraică din *Eretz Israel* care a fost publicat o perioadă îndelungată, de peste patruzeci de ani.

Articole

1. Dror, Yuval, *Posibila contribuție a istoriei educației la procesul de evaluare a procesului de învățământ*, Ionim B'Hinuch" Universitatea Haifa, 1997, pp. 39 – 67.
2. Elboim-Dror, Rachel, *Urcarea bolovanului în vârful de munte și rostogolirea acestuia înapoi, la vale: începuturile istoriografiei sectorului educațional în Eretz Israel*, On the Revival of Israel (*Despre renașterea Israelului*), vol. 9, 1999, pp. 1 – 36.
3. Friedman, Yeshayahu, „Ezra”, *Ministerul de Externe din Germania și controversa cu sioniștii, 1901 – 1918*, 1981, Cathedra 20.

4. Iram, Yaakov, *Istoria Educației – domenii de cercetare*, în R. Shapira și A. Kasher (editori), Reshafim, Tel-Aviv University Press, 1991, pp. 105 – 120.
5. Yavnieli, Shmuel, *Predarea limbii ebraice poporului nostru*, 1918, în Yavnieli. SH. Scrieri, Vol.1, Am-Oved, Tel-Aviv, 1961, p. 43.
6. Klausner Joseph, *Al 11-lea Congres Sionist și a 3-a Convenție Ebraică*, Hashiloah, vol. 29, 1914, p. 370.
7. Shahar, David, *Renașterea limbii ebraice ca expresie a viziunii istorice și culturale*, Amudim, vol. 6, Achva College Press, 2000, pp. 129 – 149.
8. Sivan Reuven, *Despre cauza referitoare la războiul limbilor, limba noastră pentru popor*, 1984, D, pp. 126-129.
9. Skelly Yaffa, *Portret al profesorului de ebraică în coloniile din prima Aliyah 1881-1904*, *Katedra* 84, pp. 143 - 174 July 1997.

Cărți

1. Aharonson Ran, *Baronul și coloniile: coloniile evreiești din Eretz Israel la începuturi, 1882-1890*, Ierusalim, 1990.
2. Alroey Gur, *Imigranți: imigrarea evreilor în Israel la începutul secolului al XX-lea*, Yad Yitzhak Ben Zvi, Ierusalim, 1968.
3. Agmon Fruchtman, Maya și Alon Emanuel, *Capitole din istoria limbii ebraice, renașterea limbii ebraice*, Vol. 8, p. 15, The Open University, 1994.
4. Asaph, Simcha, *Originile istoriei învățământului în Israel*, Tel-Aviv, 1925 – 1943, vol. 2, 1966.
5. Avigur-Rotem, C. *Adom Atik*, Kineret Zmora Bitan Press, Tel Aviv 2007.

6. Avineri Shlomo, *Ideea sionistă în nuanțele sale: capitole din istoria gândirii naționale evreiești*, Am Oved Ra'anana Press, 1980.
7. Azaryahu Joseph, *Scrierile lui Joseph Azariahu – Ha-Hinukh Ha-Ivri Be-Erets Yisrael (Educația evreiască în Eretz israel)*, Masada Press, Ramat Gan, 1946.
8. Barali Avi și Katz Gideon, (Editor / Coordonator) *O colecție a problemelor referitoare la Sionism, colonizare (Yishuv) și Statul Israel* Volumul 16: Studii ale mișcării proto-sioniste în dezvoltarea Israelului, Institutul Ben-Gurion pentru Israel și Sionism, Universitatea Ben-Gurion - Negev 2006.
9. Bartel YIsrael și Ben-Arieh Yehoshua (1983), *Istoria Eretz Israel – Sfârșitul perioadei de dominație otomană (1799-1917)*, Yad Yitzhak Ben-Zvi Keter Ierusalim Press. Yerachmiel, Readings in Geonic Literature, publicat de Kibbutz Hameuchad Raanana, 1998.
10. Berlowitz Yaffe, *Abra - Na'ar Eretz: Călătoriile în Eretz Israel ale primei Aliyah*, publicat de Ministerul Apărării, Editura Raanana, 1992.
11. Berlowitz Yaffe, *Cultura orală în contextul primului aflux de imigranți în Eretz Israel (Aliyah): un studiu al perioadelor*, United Kibbutz Ra'anana Publishing 2010.
12. Bentwitz, Joseph, *Educația în Israel*, Tel-Aviv, 1960.
13. Ben-Aryeh Yehoshua, *Un oraș în oglindă al perioadei aferente noului Ierusalim în procesul său de constituire*, publicat de Yad Yitzhak Ben Zvi, Ierusalim, 1979.
14. Ben-Raphael, Eliezer & Ben-Haim, Lior, *Identități evreiești într-o epocă multi-modernă*, Open University, Raananna, 2006.
15. Carmi Ze'ev, *Educatorul și calea acestuia: Memorii, Haifa*: Departmentul pentru Educație și Cultură, Primăria Haifa, 1965.
16. Dagan, S. *Pe primul drum către Sion: relatări privind primul aflux de imigranți în Eretz Israel (Aliyah)*, publicat de Ted Arison Family Foundation Press, 1998.

17. Druyanov Alter (ed), *Memoriile „Reuniunii profesorilor” din Israel, scrieri despre mișcarea Hibat Zion și Eretz Israel*, III, Tel Aviv, 1932.
18. Darwinov Alter (ed.), *Memoriile unui număr, primele zile*, II, broșura C-D, August-Septembrie, 1935.
19. Efrati, J. (editor), *Jurnalul lui Aharon Aharonsohn 1916-1919*, Editura Karni, Tel Aviv, 1970.
20. Elboim-Dror, Rachel, *Educația ebraică în Eretz Israel*, vol. 1, Publicat de Yad Yitzhak Ben Zvi Ierusalim, 1986.
21. Mordechai Eliav, *Eretz Israel și al său secol al 19-lea, 1777-1917*, Keter Press, 1978.
22. Eliav, Mordechai, *Cartea primei Aliya*, Ierusalim, introducere, 1982.
23. Feder Ernst, *Paul Nathan: omul și opera sa*, Institutul Leo Baeck, volumul publicația anuală, 1958.
24. Menachem Friedman, *O societate în criză de legitimitate: vechea localizare a evreilor Ashkenazi, 1900-1917*. Editura Bialik Publishing, Ierusalim, 2001.
25. Gabay Moshon (ed.), *Ghid către Noul Israel: Enciclopedie, traseu de excursie - C3: Galileea Superioară și malurile sale*, Yedioth Ahronoth Israel Publishing Keter, Ierusalim, 2001.
26. Gillis Miriam, *De la școala evreiască (Heder) la computer - o sută de ani de predare a citirii în limba ebraică în Israel*, Universitatea Bar-Ilan, 1987.
27. Ginosar, Pinhas (editor), *Despre renașterea Israelului: articole cu privire la sionism, colonizare (Yishuv) și Statul Israel*", Vol. 9, Institutul Ben Gurion pentru cercetarea Israelului și Sionismului, Universitatea Ben Gurion, 1999.
28. Goldstein Yossi, *Unul dintre oameni și Herzl: lupta pentru caracterul politic și cultural al sionismului în umbra fenomenului Altnoiland (vechea țară nouă)*, Centrul Zalman pentru studiul istoriei evreilor în Ierusalim, 2011.

29. Grossman Avraham, *Primii înțelepți Ashkenazi. Experiențele acestora, calea urmată către conducerea publică, activitățile spirituale desfășurate de la începutul colonizării și până la emiterea de decrete*, publicarea de cărți în numele lui I.L. Magnes, Universitatea Ebraică din Ierusalim, 1981.
30. Grzowski Yehuda, *Metoda naturală de învățare a limbii noastre ebraice în ebraică*, Ierusalim, 1897.
31. Haramati, Shlomo, "*Cei trei care l-au precedat pe Ben-Yehuda*", Yad Ben-Zvi Press, 1978.
32. Haramati, Shlomo, "*Primii trei profesori* ", Yad Ben-Zvi Press, 1978.
33. Haramati, Shlomo, „*Începuturile învățământului în limba ebraică în Israel și contribuția acestuia la renașterea limbii ebraice*”, Reuven Mas Press, Ierusalim, 1979.
34. Haramati, Shlomo, *Pionieratul profesorilor*, Broadcast University Library Chief Education Officer, sponsorizat de Universitatea Tel Aviv, 2000.
35. Hareuveni Imanuel, *Lexicon al Erez Israel*, Ministerul Educației, Israel, 2010.
36. Herzl Benjamin Zeev, *Statul evreilor; Altneuland - 1860-1904*, traducere: Asher Brush, Miriam Krauss, Tel Aviv, 2008.
37. Horashi, Arie, *Mikve YIsrael*, Editura B. Lichtenfeld, 1938.
38. Iancu Carol, (ed.), *Istoria evreilor în România B.* „Lupta pentru emanciparea evreilor români și aspectele ei naționale”, în *Istoria Evreilor din România în secolul al XIX-lea*, Tel Aviv University Press, 2001.
39. Judelovitch David, *Rishon Lezion*, Rishon Lezion, Editura Carmel Mizrachi, 1941.
40. Judelovitch David, (editor), La expozițiile realizate în Tel Aviv de către Zalman Pevsner, Asociația Israeliană de Presă, cu ocazia „Bialik Days” (Zilele Bialik), a publicat un *dosar cuprinzând articole redactate în urma misiunilor realizate de jurnaliști în Palestina*, Tel Aviv: Ierusalim: Salomon Printing, 1938.

41. Karmi Shlomo, *Un popor, o limbă: renașterea limbii ebraice din perspectivă interdisciplinară*, Editura Ra'anana, 1997.
42. Katz Shmuel, The Network: *Haggadah a familiei Aaronsohn*, Traducere: Baruch Korot, Tel Aviv, Editura Ministerului Apărării, 2000.
43. Kimchi Dov, *Cartea Jubileului Uniunii Profesorilor 1903-1928*, publicată de Centrul Didactic Ierusalim, 1929.
44. Kadri Menachem Zvi, *Capitole din istoria limbii ebraice*, Editura Open University Press, ianuarie 2004.
45. Klausner Israel, *Limba ebraică - o limbă vie: renașterea limbii ebraice pe baze științifice și limba ebraică*, volum coordonat de Institutul Bialik, Ierusalim 1949.
46. Klausner Israel, *Hibat Zion în România*, Biblioteca Sionistă din cadrul Organizației Sioniste din Ierusalim, 1958.
47. Karim Shoshana, *Profesorul de ebraică la nivel național în prima Aliyah, 1882-1903*, teză de masterat, Universitatea Bar Ilan, 1985.
48. Lang Joseph, *Vorbește ebraică! – Viața lui Eliezer ben Yehuda*, Yad Yitzhak Ben-Zvi, Ierusalim 2008.
49. Lavie Theodor (ed.), (1958), *Pinkas haKehilot*, România, 1, Ierusalim.
50. Levin Epstein Eliyahu Ze'ev, *Memoriile mele*, Tel Aviv 1902.
51. Livna Eliezer, *Aharon Aharonson*, Editura Bialik, Ierusalim 1969.
52. Lubman, Yaakov Habib (editor), *Mordechai Lubman – Omul și acțiunile sale*, Editor's Press Tel Aviv, 1968.
53. Naor Mordechai (Ed.), *Yehuda Gur Grazovsky, Școlile din colonii. În pragul unui nou secol - Eretz Israel 1897*, Ministerul Apărării, Tel Aviv 1979.

54. Press Yeshayahu, *Istoria interzicerii școlilor în Ierusalim, în Minha Le'David: o selecție de articole din studii ebraice*, prezentată de David Yellin cu ocazia aniversării sale de 70 de ani, 1935.
55. Rabin Haim, *Principiile istoriei limbii ebraice*, Publicat de Departmentul pentru Educație și Cultură în Diaspora, Organizația Internațională Sionistă, Ierusalim 1977.
56. Reichel, Nirit, *Între provincialism și orizontul cultural – situația educației generale în sistemul de învățământ ebraic în Eretz Israel, în perioada 1882 – 1935*, teză de doctorat, Universitatea Tel-Aviv, 1994.
57. Reichel, Nirit, „*Povestea sistemului de învățământ din Israel – între sistemul centralizat și descentralizare, între proclamat și ascuns, între imitație și caracter unic*”, Magnes Press, Ierusalim, 2008
58. Reshef Shimon, *Sistemul școlii mișcării muncitorești din perioada premergătoare Statului Israel (1921—1939), originile și istoria unei mișcări în sistemul de învățământ*, Universitatea Tel Aviv, Editura Hakibbutz Hameuchad, 1980.
59. Reshef Shimon, *Noua educație în Eretz Israel, 1914 – 1929*, Sifriat Hapoalim Press, 1985.
60. Reshef, Shimon & Dror, Yuval, *Educația ebraică țara de baștină, 1919 – 1948*, Mossad Bialik Press, Ierusalim, 1999.
61. Rieger, Eliezer, *Educația ebraică în Eretz Israel*, Tel-Aviv, 1940.
62. Rieger, Eliezer, *Învățământul profesional în colonia evreiască (Yishuv) din Eretz Israel*, Ierusalim, 1945.
63. Riklis Levi Yitzhak (ed.), *Profesor: (în memoria lui NIS și a defunctului Comitz)*, Ierusalim: Uniunea profesorilor din Israel, 1958.
64. Rinot, Moshe, *Hevrat Ha'Ezra pentru evreii germani: creare și luptă - un capitol din istoria învățământului ebraic și istoria comunităților de evrei germani*, Ierusalim, the

Universitatea Ebraică din Ierusalim, Facultatea de Educație, Ministerul Educației, Universitatea Haifa și institutul Leo Baeck, 1971.

65. Rees Cohen Ephraim, *Memoriile omului din Ierusalim*, Reuven Mess, Ierusalim, 1934.

66. Sadan Dov, *Controversă și controversă egală; între autoritatea literaturii și obligațiile scriitorilor*. Volum publicat de Institutul Bialik, Ierusalim, 1972.

67. Sabar-Ben Yehoshua Naama, Editor, *Tradiții și genuri în cercetarea calitativă: Filozofie, strategii și instrumente avansate*, Mofet Macam Raanana, 2016.

68. Sabar Shalom în colaborare cu Ella Arazi, Avriel Bar-Levav, Roni Weinstein, *Maagal HaChaim (Ciclul vieții)*, publicație a Ministerului Educației – Secretariatul Pedagogic - Centrul pentru integrarea moștenirii evreilor din Europa de Est, Ierusalim, 2006.

69. Sharaf Moshe, *Torța a fost aprinsă în România - Shmuel Finelsh și începuturile Sionismului în România*, Biblioteca Sionistă, Organizația Sionistă, 1981.

70. Smilansky M. *Familia țării, prima carte*, Editura Am Oved, 1953.

71. Samsonov, Arie, Zichron Yaakov, *Cronici 1882-1942*, Zichron Yaakov 1953.

72. Segal-Jamson Lifsha, Naor Efrat, *Copilăria în Rishon Lezion: 1910-1920*, Reshafim Publishing, Tel Aviv, 1948.

73. Shafir, Otto Emanuel *Iluminismul*, Enciclopedia Ebraică, 1949.

74. Sharpstein Zvi (ed.), *Învățământul ebraic și cultura ebraică în Europa între cele două Războaie Mondiale*, New York, 1957.

75. Shalom Aleichem, *Viața umană*, traducere în limba ebraică: Y.D. Berkowitz, Editura Dvir, 1956

76. Shefferstein Zvi, *Istoria educației evreiești în Eretz Israel*, Reuven Mas Ierusalim Press 1964.

77. Schub, M.D. *Memoriile Casei lui David: șaptezeci de ani de activitate în domeniu, renaștere și colonizare*, Reuven Mas Publications Ltd., Ierusalim, 1973.
78. Shor Natan, *Istoria Ierusalimului (din 1986 în 1986)*, Kinneret Press, Zamora Bitan, Dvir - Publishers Ltd, 1987.
79. Shabir Eliezer, *Evreul singuratic și iudaismul*, volum publicat de Am Oved, Tel Aviv, 1974.
80. Slutsky Yehuda, *Mișcarea iluminismului în comunitățile de evrei din Rusia*, volum publicat de Centrul Zalman Shazar din Ierusalim, 1977.
81. Silbert Yoav, *Tendințe în dezvoltarea sindicatului profesorilor, 1903-1913*, teză de doctorat, universitatea Tel Aviv, 1991.
82. Talmi Ephraim și Menachem, *Lexiconul sionismului*, Maariv Library Publishing, Tel Aviv, 1981.
83. Tidhar, David, (editor), *Ephraim Cohen-Reiss*, Enciclopedia pionierilor și constructorilor din Yishuv, 1949.
84. Velek Zeev, *Dezvoltarea educației naționale în colonii*, M. Eliav (ed.), Cartea primei Aliyah - A, Ierusalim, 1981.
85. Walden, Zvia, Shehory-Rubin Zipora, *De la grădiniță, nu de la naștere: contribuția grădiniței ebraice și a educatorilor la renașterea limbii ebraice ca limbă maternă*, Ben-Gurion University Press, Beer-Sheva. Tsvia Walden, Zipora Shehory-Rubin, 1898-1936, Universitatea Ben Gurion, Beer Sheva, 2018.
86. Yaari, A. *Memorii ale Eretz Israel, David Judelovitch, Membri ai BILU în Ierusalim, 1882-1883*, Vol. I, Cap. XL, 1947.
87. Yaari, A. *Memorii ale Eretz Israel, David Judelovitch, Școala în limba ebraică dinn Rishon LeZion*, 1885-1886, Vol. I, Cap. XLII, 1947.

88. Yavnieli, Shmuel, „*Oferind poporului nostru limba noastră*” (1931), în: Yavnieli S., Reporteri, Tel Aviv, 1961.
89. Zalkin Mordechai, *Până la instituțiile de învățământ: procese de modernizare a învățământului ebraic în Europa de Est în secolul al XIX-lea*, volum publicat de Kibbutz Hameuchad Raanana, 2008.
90. Yellin David, *Ierusalimul de ieri*, Reuven Mess, 1932.
91. Zeltenreich Yair, *Poporul de aici: Educatori și Educație coloniile din Galileea în perioada colonizării 1882 – 1939*, Yad Yitzhak Ben-Zvi Bar Ilan University Press, Ierusalim, 2014.
92. Zuta, Hayyim Arie, *Începuturile mele: o istorie a școlii ebraice*, Ierusalim, 1934.
93. The Ministry of Defence, *Lexicon al fundației pentru iudaism și sionism*, Raanana Israel, 1987.